

დიმიტრი გაძრამე შპკველასი აერიოდების ისტორიის ფარგლების შესახებ

ცნობილი ქართველი ისტორიების დიმიტრი ბაქრაძე უძველესი პერიოდების კალევის საქმეში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა გეოლოგიის, არქეოლოგიის, ფილოლოგიის (მითოლოგიის), ენათმეცნიერებისა და სხვა დარგების მონაცემებს.

გეოლოგიისა და ფილოლოგიის მნიშვნელობაზე იგი წერდა: „ისინი შეაღგენენ უკუთხს და უძველეს მატიანეს უძველესის დროებისას, როდესაც ადამიანი ჯერ პირუტყვლის ცხოვრებიდამ არ იყო გამოსული, წერა-კითხა არავინ იცოდა, ისტორია არსად იწერებოდა. გეოლოგია და შედარებითი ფილოლოგია თუმცა ასლად დაწესებული მეცნიერებაა, მაგრამ რაც აქამიძე იმან გამოიყვლია, ისიც დიდ სინათლეს მოძევენს წარსულს ეპოქებს“ [3]. გეოლოგიურ პროცესებზე დიდად იყო დამოკიდებული უძველეს ტომთა განსახლება და გადადგილება დედამიწაზე. თქმულებებშიაც (ფილოლოგია) ბეკრი უშორესი მოვლენაა (წარდენა და სხვ.) ასახული.

დაბაქრაძეს მიაჩნდა, რომ შორეული წარსულის კლევების თვალსაზრისით, საქმათ ინფორმაციის მოცემა შეუძლია ენგბზე დაკირცხებას. თუ ყოველმხრივ შევისწავლით და ერთმანეთს შევადარებით, ისინი ბეკრ რამეს გაიამბობენ ისტორიის „წინა-დროებაზე“, გარდასულ ცივილიზაციებზე, „ენა არის ცხოველი და მოსაუბრე მოწამე კაცობრიობის ისტორიისა“. მისი რწმენით ენიბრივ მონაცემებზე დაკირცხებით შესაძლებელია როგორც ძევლი ცივილიზაციის უშუალო კერძის, ისე მათთა კულტურული ურთიერთობით დაკავშირებული ხალხების წარსულის კვლევა.

ქართული კანაც საყურადღებო მასალას გვაწვდის მეზობელ ხალხებთან ჩვენი ურთიერთობის შორეული ისტორიიდან. იგი „შეიცავს სიტყვებს: სანსკრიტულს, სამარსულს, ზენდურს, ბერძნულს, ლათინურს, სომხურს. . .“ [2].

ლინგვისტურ ანალიზთან ერთად დაბაქრაძე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა არქეოლოგიურ მონაცოვრებს: „უეანასკრელი 20-30 წლის განმავლობაში უძველეს ტომებზე, იმათ შთამომავლობასა და ყოფაცხოვრებაზე ეკროპის სწავლული სრულებით ახალ აზრს დადგნენ. ამ ცვლილების საუკუმლად იმათ ორი ახალი შტო მცნიერებისა – ენათ შესწავლა ანუ შედარებითი ლინგვისტიკა და არქეოლოგია წინა დროებისა დაიარეს“ [1]. მართლაც, ძნელია გადაჭარებითი შევაფასოთ არქეოლოგიური მასალების მნიშვნელობა ისტორიული მცნიერებისათვის. მატერიალური კულტურული ნაშთების აღმოჩენით არქეოლოგია ხელშესახებ ბაზას სქმის ისტორიულ გამოკვლევას.

დაბაქრაძემ სწორედ არქეოლოგიური მასალების საფუძვლზე გაპყო მსოფლიო ისტორიის ძევლი პერიოდი სამ ეტაპად: ქვის, ბრინჯაოსა და რინის კულტურის ხანად. ის აღნიშვავდა, რომ ეს ეტაპები კოველი ხალხის წარსულისათვის იყო დამახასიათებელი [1].

დაბაქრაძეს გადაუდებელ საქმედ მიაჩნდა საქართველოს არქეოლოგიური შესწავლა. 1873 წელს პეტერბურგის მცნიერებათა აკადემიის სახელზე გაზარდილ მოხსენებაში იგი აღნიშნავდა, რომ ისტორიკოს-არქეოლოგთაგან წინა აზიის განსაკუთრებულ ინტერესთა სფეროში მოქცევა ზრდიდა კავკასიის, უპირველესად – საქართველოს ძევლი ისტორიის გამოკვლევის საჭიროებას. იგი „უხსესოვანი დროიდან სდარაჯობს კავკასიის ყელს და პირდაპირ ურთიერთობაშია უკელა ცნობილ ხალხთან, მაგრამ აქამდის არ არის საქმაოდ გამოკვლეობი. . .“ [5].

საქართველოს ძევლი ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი იყო მცხოვრის სამარხებში მოპოვებული მასალები. დაბაქრაძე დეტალურად აღწერს და აჯგუფებს მათ; მიუთითებს, რომ აღმოჩენილ ნივთთა სიმრავლე და მრავალფეროვნება, მათი დამტუავების ტექნიკა მოცემულ ეტაპზე ქართველ ტომთა დაწინაურებას მოწმობს [2].

ნაყოფიერი პალეონტო მუშაობის პარალელურად (სეანეთის, გურიისა და აჭარის არქეოლოგიურ-ეთნოგრაფიული შესწავლი) მეკლევარმა პრაქტიკული ნაბიჯები გადადგა ქართველი არქეოლოგიის განვითარებისათვის. 1874წ. მისი თაოსნობით დაარსდა „კავკასიის არქეოლოგიის მოუკარულთა საზოგადოება“, რომელიც ცრიად ნაყოფიერ მუშაობას ეწერდა. ამ საზოგადოებამ და უშუალოდ მისმა თავისაცმა დიდ როლი შეასრულეს 1881 წელს რუსთის V არქეოლოგიური ყრილობის თბილისში ჩასატარებლადად. თვით დაბაქრაძის სამ მოხსენებას – „ქართველი პალეონტო თოხოთავია“, „ქართველი თოხოთავის სამი ძევლი გარიანტი“, „ქართველობით ჯვრის მონაცემები“ – დიდი წარმატება ხედა.

ძევლი დროების გამოსაკულევად დაბაქრაძე მითოლოგიის სფეროსაც (ლეგენდებს, თქმულებებს, უძველეს ხალხურ გადმოცემებს) გარკვეულ მნიშვნელობას ანიჭებდა. მაგალითთან, მას მიაჩნდა, რომ ცნობილი მოვლენა – წარგვანა ასახული მითში ტიტანებსა და იუპიტერს შორის ბრძოლის შესახებ (პესოოდე). იგი დაწერილებით მიმოხილავს ამ წარაოს. როგორც გეოლოგიური კატაკლიზმის მხატვრულად დამუშავებულ ასახვას. ერთ-ერთ უძველეს თქმულებას, რომელ შიც კოლხეთის სამეფოს რეალურ-ისტორიული ვითარების ასახვა უნდა ვეძოთ, დაბაქრაძის მითოთვებით წარმოადგენს მითი არგონავტების შესახებ.

შეცნიერი საგანგებოდ ჩერდება ბეკრაძე გადაზურსა და ბერძნულ თქმულებებზე მებრძოლი ქალების შესახებ, და მათ ქართველ ტომთან (ტიბარენგიბი, მაკრონები, მოსხები, კოლხები) დაკავშირებას გვთავაზობს.

დაბაქრაძე ამირანის თქმულებასაც ეხება და მის ანალოგიას ხედავს ძევლის მითში, ხოლო ორივეს იდენტიფიკაციას ახდენს სამარსულ-სორიასტულ არამანთან. თველის, რომ ეს საერთო შინაარსის გამოცემები, რამდენადმე განსხვავებული ინტერპრეტაციით, კავკასიაში უნდა იღებდეს სათავეს. ასევე ფიქრობდნენ ს.ბარათაშვილი და ალ.ხახანაშვილიც.

დღეს საპირისპირო ოფენსიურის ბატონობს ქართულ ფოლკლორისტიკასა და ისტორიოგრაფიაში დღეს საპირისპირო ოფენსიურის ბატონობს ქართულ ფოლკლორისტიკასა და ისტორიოგრაფიაში

მითოლოგიაში მდიდარია „ქართლის ცხოვრება“, რასაც შექმნა კიდევ მკვლევარი წერილში – „ქართლის ცხოვრების“ პირველგადმოცემათა წყაროები და მათი ხასიათი“, სადაც სხვადასხვა თქმულების ანალიზთან ერთად მათი ოვალისგბის მეტოდებსაც გვთვალისწინებ. იგი მიუთითებს, რომ ისტორიკოსი სიფრთხილით უნდა მოვალეობს ამგვარ ჩასალას. საერთო ჯამში კი მითოლოგია, ლეგენდარული გადმოცემები – მრავალმხრივ საყურადღებო ცნობებს შეიცავს: „იყინი, როგორც ცნობილია, ხშირად აღბეჭდავენ ერში დანერგილს რომელსამებ მოსაზრებას. გვიჩვნებენ ერის შეხედულებას ქვეყნიერობაზე, სტოკებენ კვალს მის ცხოვრებაში და სათადარი ხდებიან შემდეგ მწერლობის ხაწარმოებებში“ [4].

მისივე მითოებით, ისტორიულ წყაროთა მკვდევარი ვერც ბიძღიურ მასალათა შესწავლას აუგვის გვერდს. მართლია აქ არც თუ იშეიათად, მოედენათა ზედაპირულ, ერთმანეთთან დაუკავშირებელ აღწერასთან გვერდს. მართლია აქ არც თუ იშეიათად, მოედენათა ზედაპირულ, ერთმანეთთან დაუკავშირებელ აღწერასთან გვერდს. მაგრამ ეს კაველაუერი მაინც უძველეს წარსულს გვაქს საქმე (ხშირად - პერსონიფიცირებული სახითაც), მაგრამ ეს კაველაუერი მაინც უძველეს წარსულს ასახავს: „უძველეს წელთა მწერალი არის მოსე, რომელსაც თავის „დაბადებაში“ შემოუტანია უძველესი თქმულება კაცობრიობაზე“.

შეცნობილი რამდენიმე საინტერესო განმარტება-გარაჟებს გვთავაზობს. იგი ეხება ტერმინ „იძერიას“. თველის, რომ მისი თავდაპირველი სახე უნდა ყოფილიყო „ტიბარი“. ბაქრაძის აზრით იგი „იქითა მხარეს“ უნდა ნიშნავდეს. სწორედ ამ გაგებით იხმარება ასეთივე კლერადონის სიტყვები მთველ რიბ უცხოურ ენებში (სანსკრიტულში, ბერძნულში, ბოთურსა და ებრაულში).

„ეს მარტინ ანდონი შეიძლება მოყვაბნოს, დაბაქტირდის აზრით, პიღონიმ „არაგვესაც“: „არაგვის ფეხები არის უნდა ური და სანსკრიტული არგ, რომელიც ჩიშავს სისწავეს, მომდინარეობას. არგი არის მოტანილი ირანოს კულტებისაგან და იმათგან გაურცელებული ევროპაში“ [3]. ასევე ინდოჯულტურ სიტუაცია მიაჩნია მას რიონის ძვლელ სახელწოდება ფაზისი.

და დაქრიძებული ხასიათის მასალების მოქმებასა და შესწავლასაც აუცილებლად ოფლიდა. ამ დაქრიძებული ხასიათის მასალების მოქმებასა და შესწავლასაც აუცილებლად ოფლიდა. ამ მხრივ ყველაზე ნაყოფიერ მასალას მთის ხალხის ცხოვრების შესწავლა იძლევა, რასაც დიდი ამაგი დახდო ქართველობის ისტორიკოსები.

ქართველის იმცირისას, ხალხურ ტრადიციათა და წესრეგულებათა შესწავლის თვალსაზრისით, მეტად საჭრადღებო ხალხში დაცულ ტრადიციათა და წესრეგულებათა შესწავლის თვალსაზრისით, მეტად საჭრადღებო

დაქტრაძის ნაშრომი „ორგეოლოგიური მოგზაურობა გურიისა და აჭარაში“ (1878წ.)

ରମଣ୍ୟୁଦୀତ ଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ପରିପାଳନା କରିବାକୁ ପରିଚାରିତ କରିଛି।

ଲୋକପାତ୍ରମାନ

1. ბაქრაძე დ. ახალი გამოკვლევა (ისტორიის წინა დროებაზე და ქართული ტომის დასაწყისზე). თბილისი, 1881.
  2. ბაქრაძე დ. ისტორია საქართველოს (უძველესი დროიდამ X საუკუნის დასასრულამდე). თბილისი, 1889.
  3. ბაქრაძე დ. საქართველო (ისტორიული მიმოხილვა). თბილისი, 1971.
  4. „ივერია“. 1886, №1.
  5. Бакрадзе Д. Археологическое путешествие по Гурии и Адчаре. Спб., 1873.